

Dordrecht – Stad van verdieping

Geloof de stad in het geloof?

Inleiding

De cursus Dordtologie besteedt aandacht aan de vroegste geschiedenis van de stad, scheepvaart, religie, architectuur, schilderkunst en vele andere aspecten van de rijke historie van de stad. Het is lastig om uit de veelheid van interessante onderwerpen een geschikt onderwerp te vinden voor het essay, zoals 'Levendige binnenstad door de eeuwen heen', 'de eilandcultuur', 'Evenementen – brood en spelen voor het volk', 'Groeten uit Dordrecht – ontwikkeling van toerisme in de stad of 'Nieuw bouwen in de historische stad'.

Een belangrijke rol in de geschiedenis van de stad speelt het geloof. Maar wat heeft Dordrecht eigenlijk met geloof? Wat hebben wij er tijdens Dordtologie van geleerd en opgestoken. Welke rol speelt het geloof in de stad, in het toerisme, in de marketing, in de positionering. Biedt het kansen of zijn er ook bedreigingen. Wat zijn de landelijke ontwikkelingen in dit kader. Maar wat als er zo'n 400 jaar geleden andere besluiten waren genomen, wat was dan de positie van de stad en wat had dat gedaan met de levendigheid van de stad.

Geloof in landelijk perspectief

Het lijkt alsof het evangelie aan een revival bezig is. Het christendom anno nu lijkt hip, nu steeds vaker televisie, radio en sociale media ingezet worden om het christelijk geloof en de Bijbel toegankelijk te maken voor een breed publiek. Denk aan 'The Passion', de Nationale Bijbelquiz en de Grote Jezus Quiz, de Mattheüs Masterclass, 'Op zoek naar God' en de Bijbel Tapes. BN'ers schamen zich er niet voor om hun namen aan deze programma's te koppelen. Deze revival biedt een kans voor Dordrecht. Dan moet Dordrecht zich meer gaan profileren als de stad van het geloof.

Geloof in Dordrecht vanuit historisch perspectief

Katholieke invloeden

Vanzelfsprekend is de gehele middeleeuwen gedomineerd door het katholieke geloof, zo ook in Dordrecht. De oudste bewoning was rondom de Grote Kerk. Onder de Grote Kerk liggen overblijfselen van een tufstenen kapel van 1120. De stad heeft zich ontwikkeld vanuit twee kerken. Naast de Grote Kerk is dat de Nieuwkerk bij het dorp Heer Daniëlsambacht.

Sint Sura

De Grote Kerk is, volgens de overlevering, niet zomaar gebouwd. De kerk is gesticht door Sura, een vroom Dordts meisje, dat in opdracht van Maria arbeiders aan het werk zette om een kerk te bouwen. De kerk, ook wel Onze Lieve Vrouwe Kerk genoemd, wordt net geen kathedraal, maar was sinds 1367 tot aan de reformatie wel kapittelkerk

Maria Maior

Na de reformatie en het gedwongen vertrek van de katholieken uit de Grote O.L.V.-Kerk werden er 2 staties door degenen die de Katholieke eredienst niet wilden afzweren gesticht in deze stad: Maria Minor (Kleine O.L.V.- Kerk) aan de Hoge Nieuwstraat en de Maria Maior (Grote O.L.V.-Kerk). In de Oud Katholieke kerk, Maria Maior (sinds 1792 verenigd met Maria Minor), zijn nog de paramenten en heilige vaten te vinden van de Grote Kerk. Als schuilkerk is de kerk nog te herkennen aan het open gat in de Voorstraat waar oorspronkelijk een huis stond als onschuldig voorpand.

De Antoniuskerk en de Oud Katholieke kerk worden regelmatig bezocht door Burgemeester Brok en voormalig burgemeester Bandell. Toch vreemd dat de 'hoofdstad' van hervormd Nederland al jaren een katholieke burgemeester heeft!

Heilig Hout

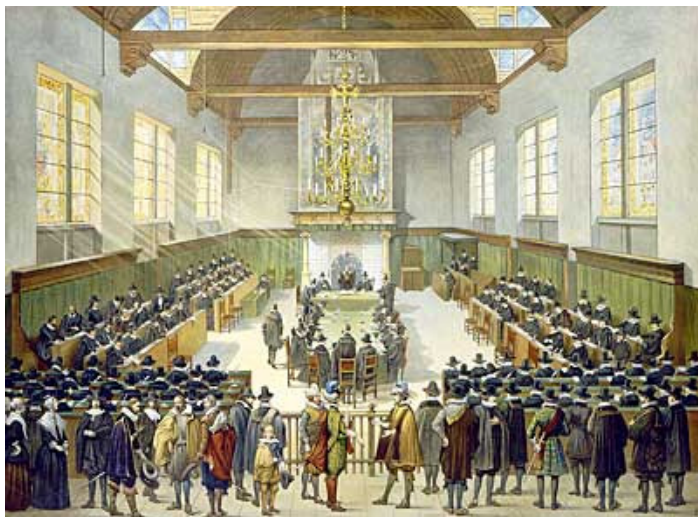
Met het Heilig Hout kreeg Dordrecht een bijzonder relikwie in handen. Het heilig hout werd aan de kerk geschonken door Claes Scoutet, een Brugse burger van Dordtse afkomst. Hij zou een deel van het H. Kruis hebben meegebracht van een reis uit het Nabije Oosten. In 1431 onderwierp Zweder van Kuilenburg, de in Dordrecht verblijvende tegenbisschop van Utrecht, de relik aan een proef. Het hout werd niet beschadigd door vlammen en zonk in water, waarmee de echtheid bewezen werd geacht. Bij de grote brand in 1457 werd de Grote Kerk volledig door vuur verwoest maar het Hout komt gaaf uit de puinhoop tevoorschijn. Dordrecht wordt een grote en belangrijke bedevaartsplaats alwaar jaarlijks duizenden op de eerste zondag na het feest van Petrus en Paulus naar de processie komen. In 1572 verdwijnt het hout uit de stad om in 1953 weer boven water te komen uit een benedictinessenklooster in België. De 2 minuscule kleine stukjes hout zitten in een gouden kruis verwerkt in een altaarstuk, en bevindt zich nu in de Heilige Antoniuskerk.

Overgang van katholiek naar hervormd

Vanaf 1560 werden de ideeën van Calvijn aangehangen in Dordrecht. De Beeldenstorm van 1566 bleef Dordrecht bespaard. Dat kwam, zo blijkt uit de overlevering, uit het tactische optreden van de toenmalige burgemeester Arent van der Mijle.

Vanaf 1572 als Dordrecht uit pragmatische overwegingen de zijde van de geuzen en Willem van Oranje kiest verliest de RK-kerk snel aan invloed en groeit het uit tot een bolwerk van Calvinisme. Tijdens de Eerste Vrije Statenvergadering in de refter van de Augustijnenkerk (nu Statenzaal) werd onder andere besloten tot de Vrijheid van Godsdienst. Op 25 juli 1572 vindt de eerste openbare hervormde kerkdienst plaats in de Augustijnenkerk, Willem van Oranje zelf neemt in 1574 deel aan het Heilig Avondmaal in de Grote Kerk. Er zijn diverse synodes in Dordrecht gehouden. De kerken van Holland en Zeeland hielden in 1574 een provinciale synode waar afspraken werden gemaakt over de invulling van de kerkdienst en werd begonnen met de afbakening van kerk en overheid. De volgende was de nationale generale synode in 1578 die bedoeld was om eenheid in leer en orde tot stand te brengen of te bewaren. Besloten werd om in het spoor van de kerkorde van Emden (1571) verder te gaan.

Dordtse Synode¹

Het sluitstuk was de Dordtse Synode van 1618-1619. Het was een Europese Topconferentie, te vergelijken met het Verdrag van Maastricht. De Staten Generaal koos Dordrecht als locatie boven regeringscentrum Den Haag omdat het de eerste stad van Holland was, omdat Dordrecht een traditie had waar het ging om de publieke positie van de gereformeerde kerk (zie boven) en er was geen spanning tussen de diverse kerkelijke stromingen.

Dordt op de kaart

De Synode heeft Dordrecht op de kaart gezet, toen en nu nog steeds. Dordrecht heeft veel geïnvesteerd in de Synode, maar heeft er ook veel voor terug gekregen. Afgezien van de vele uren die heengingen met de zware discussies, bleef er voldoende gelegenheid over voor ontspanning en vermaak. De deelnemers maakten uitstapjes naar andere steden, met name Den Haag, want voor buitenlanders was het natuurlijk een buitenkansje om dit merkwaardige landje van boeren en kooplieden beter te leren kennen. Of ze namen deel aan speciale gastmaaltijden en feestjes waarbij ook door eerwaarde dominees stevig gedronken werd.

De stad bouwde de Kloveniersdoelen om tot 'vergadercentrum', met zelfs een soort publieke tribune. Kloostergebouwen werden omgevormd tot hotels en de burgers werd gevraagd om kamers ter beschikking te stellen. In de toren van de Kloveniersdoelen was zelfs een ronddraaiend restaurant, de Draai-om. Kom daar nu eens om! Bovendien was het een toeristische topattractie. Niet alleen door de vele internationale vertegenwoordigers uit geheel Europa die lange tijd in Dordrecht verbleven, maar ook door de vele bezoekers die de Synode trok. Uit het hele land kwamen mensen die winter

¹ Synode is een kerkelijke vergadering, (grieks voor samen op weg), ook de katholieke kerk kent dergelijke vergaderingen onder de naam concilies. Van de 13 belangrijkste Protestantse Synodes zijn er 3 in Dordrecht gehouden - 1574, 1578 en 1618/1619

naar Dordt om de synode met eigen ogen te zien. De kroegen waren op zondag zelfs extra lang open! De synodedeelnemers waren in het algemeen vol lof over de gastvrijheid van de Dordtenaren!

Inhoud

De Dordtse Synode was het sluitstuk waar de remonstranten en contra-remonstranten hun richtingenstrijd beslechten. De strijd ging om de predestinatie, de voorbestemming. De remonstranten of de rekkelijken waren van mening dat God niet al bij de geboorte bepaalde of een schepsel naar de hemel of hel zou gaan. De contra-remonstranten, de preciezen, waren er van overtuigd dat bij aanvang van het leven het Laatste Oordeel al vast stond. Deze gedachtegang liet geen ruimte voor de vrije wil. De strijd was vooraf al gestreden, de remonstranten werden als beklagden opgeroepen en werden uitgesloten van de vergaderingen. Op de 57e zitting had de voorzitter, Johannes Bogerman, zich trillend van verontwaardiging met een toespraak tot de remonstranten gewend. Aan het slot sprak hij de legendarische woorden: 'Gij wordt weggezonden, gaat heen.' De standpunten tegen de remonstranten werden vastgelegd in vijf punten, ook wel de Dordtse Leerregels. De Dordtse Leerregels zijn één van de Drie Formulieren van Enigheid, onderdeel van de belijdenis van de gereformeerde kerk in Nederland en daarmee ook van alle kerken die zich als voortzetting van deze kerk beschouwen. In de Engelse wereld staan de vijf punten bekend onder de naam 'Five points of Calvinism'. Als zodanig hebben ze altijd het fundament van de gereformeerde kerk gevormd, en tot 1795 zelfs mede het fundament van de Nederlandse staat.

De synode is niet alleen bekend van de Leerregels, maar eigenlijk nog meer van het besluit om de bijbel in het Nederlands te vertalen. De Statenvertaling heeft veel betekend voor de eenheid in Nederland door het gebruik van één gezamenlijke taal. De Statenvertaling heeft, taalkundig gezien, grote invloed gehad op de woordenschat van onze taal. Enkele van de meest sprekende voorbeelden: 'als een dief in de nacht', 'de doofpot', 'een man naar mijn hart', 'wie een kuil graaft voor een ander ...', 'een teken des tijds' en 'een rib uit je lijf'.

Betekenis van de Synode voor de stad

Binnen de gereformeerde kerk heeft de Synode van Dordrecht nog altijd een gezaghebbende klank. Er is een college in Amerika vernoemd naar de synode: Dordt College. Een dorp in Zuid-Afrika is door gereformeerde boeren vernoemd: Dordrecht (nu onderdeel van Emalehleri). In vele gereformeerde kerken ligt de Statenvertaling of de Keurbijbel nog op de kansel en wordt Dordrecht met respect uitgesproken.

Voor een groot deel van de bevolking heeft echter de synode en de gevolgen een negatieve connotatie. Dordrecht ligt midden in de zogenaamde Bible Belt ofwel de Gordel van God, waar de zondagsrust nog heilig is, waar inentingen taboe zijn en wat verstikkend kan zijn.

In 2002 werd de kandidaatstelling voor de Floriade 2012 door de regio Drechtsteden op het laatste moment teruggetrokken. Eén van de redenen was de zondagsrust!

In het in 2004 door de gemeenteraad vastgestelde beleidskader geschiedenis van de stad 'Verder met de Geschiedenis van Dordrecht – op zoek naar een nieuwe publieke omgang met historisch Dordrecht' werd nog de keuze gemaakt voor de 'Eerste Vrije Statenvergadering 1572' als focuspunt om de historische dimensie van de stad verder vorm te geven. De keuze viel niet op het focuspunt "1618/1619" omdat deze belangrijke beperkingen in zich zou hebben. De Nationale Synode is van groot (inter)nationaal belang, maar zo werd destijds gesteld 'een betrekkelijk kleine doelgroep zal zich daarmee identificeren'.

In 2004 werd Dordrecht ook gevraagd om als stad van de synode als gaststad op te treden voor de reformatorische beurs 'Wegwijs'. De Grote Kerk en de synode stonden in de presentatie centraal. Het leverde veel publiciteit op in de Reformatorisch Dagblad en het Nederlands Dagblad. Kwam Dordrecht daarmee uit de kast?

500 jaar Calvin

In 2009 volgde de herdenking van 500 jaar Calvin. Dordrecht werd het centrum van de herdenking in Nederland onder andere met de eerste Nederlandse tentoonstelling over Calvin en calvinisme in de Grote Kerk 'Calvin & Wij', geopend door Koningin Beatrix.

Er was een uitgebreid nevenprogramma met 'Calvin in Beeld' in het Dordrechts Museum en Calvin & Ik in 't Hof. Mede aan de hand van het merkkader van Dordrecht Marketing werd een nevenprogramma georganiseerd waarin ook ruimte was voor een twist: a Tribute to Calvin in Bibelot, het Mekka van Calvin en de religieuze modeshow met jonge ontwerpers. De aandacht voor Calvin legde de stad geen windeieren. Vele toeristische bezoekers en erg veel publicitaire aandacht.

Calvin betekende een omslag in het denken, het bleek mogelijk om op een moderne manier met geloof om te gaan en het te integreren in de marketing, de toeristische ontwikkeling en de samenwerking in de stad.

Merkkader

Het merkkader van de stad, een initiatief van Dordrecht Marketing, geeft de volgende kernwaarden voor Dordrecht: pragmatisch, op een nuchtere manier bijzondere dingen doen, ondernemend, eigenzinnig en dwars, oorspronkelijk en verdiepend, verantwoordelijk en sociale samenhang.

De dominante doelgroep in Dordrecht is op dit moment nog de zogenaamde traditionele burgerij (zekerheidszoekers), de marketingfocus heeft een beweging via de moderne

burgerij naar de nieuwe conservatieven en kosmopolieten (kwaliteitszoekers en ontdekkers). Bij verdieping en kwaliteit passen media bij als Volkskrant en Trouw. Dordrecht past met haar product minder bij de Telegraaf of Veronica.

Met het Museum Catharijnenconvent, het museum over de geschiedenis van het christendom in Nederland in Utrecht wordt gesproken over een permanente expositie in Dordrecht. De Ark van Noach, een particulier initiatief van Johan Huibers, denkt 300.000 bezoekers per jaar uit de gehele wereld te trekken.

In plaats van het Glazen Huis past *The Passion*, een spraakmakende moderne hervertelling van de laatste uren van het leven van Jezus, beter bij de stad. *The Passion* is een unieke samenwerking tussen de Evangelische Omroep, omroep RKK, de Protestantse Kerk in Nederland, de Rooms-katholieke Kerk en het Nederlands Bijbelgenootschap.

Het zijn de stepping stones naar 2018/2019 wanneer 400 jaar Synode gevierd wordt. Wellicht kan er weer een (inter)Nationale Synode in de stad gehouden worden. In 2010 is er al proef gedraaid met de Nationale Synode. Bij de twee dagen durende kerkelijke bijeenkomst waren protestanten uit 52 geloofsgemeenschappen bijeen, zoals vrijgemaakten, gereformeerden en baptisten. Doel was om christenen uit verschillende kerkgenootschappen bijeen te brengen om de eenheid onder christenen te laten zien. De RK kerk nam niet deel, maar was als waarnemer aanwezig. Hersteld Hervormde Kerk kwam niet omdat ook Remonstranten waren uitgenodigd. Remonstrantse Broederschap kwam niet omdat ze een kritische houding miste over 400 jaar geleden. Minister Piet Hein Donner van Binnenlandse Zaken heeft er een zogeheten signaaltekst in ontvangst genomen.

Nationale Synode

In 2018/2019, 400 jaar na de Nationale Synode in Dordrecht, wil de stuurgroep proberen een "echte" synode te organiseren, waarbij kerken ook daadwerkelijk het mandaat hebben om beslissingen te nemen. Het zou mooi zijn als er vanuit geheel Europa vertegenwoordigers naar Dordrecht zouden komen.

Kan de stad zich dan op haar best laten zien, met de gastvrijheid van toen, met levendigheid, met excursies voor de deelnemers naar bijvoorbeeld Kinderdijk of de Biesbosch. Het zou mooi zijn als hetzelfde beeld zou zijn wat er ook was in de laatste jaren van de 16^e eeuw:

Hoe ziet het er uit op zondagmorgen? De kerk is aan, je kunt ze horen zingen, dus dat is in orde. Maar kijk, de winkels zijn open. Gelukkig niet allemaal, want de echte Calvinisten zijn naar de kerk, maar toch nog heel wat. Kijk nu toch eens, daar zit een heel gezelschap in de herberg te drinken.

En wat een mensen zijn er op straat aan de wandel, juist onder kerktijd. Kijk eens, op de markt gaat de verkoop bij de kramen gewoon z'n gang en hiernaast is een dansschool. Zie nu toch eens, die vrouw is precies op zondag aan de was en die man daar zit zijn tuintje te wieden. Zo zag het er in de laatste jaren van de 16e eeuw in Holland uit.

Er was zo'n hoop te doen op zondag. Er waren bruiloften, -kermessen, jaarvergadering van verenigingen of gilden, schuttersfeesten, boelhuis, danstenten, kaatsen, schieten, jagen, vliegeren, vissen. Wat wil men nog meer?

Want:

Het verleden moet een springplank zijn, geen hangmat (I. Ball)

Rick Naaktgeboren
Gemeente Dordrecht
27-11-2012

ik geloof
dat ik geloof
in het geloof
maar heb
geen geloof
in een geloof
geloof ik